

הונגריה

(הונגרית: Magyarország; אנגלית: Hungary). מדינה במרכז אירופה. במלחמת-העולם הראשונה נוצחה אוסטריה-הו' (ממלכת ההבסבורגים) והתפוררה, הו' נפרדה מאוסטריה, שעמה היתה קשורה מאות שנים, ובחזזה השלום בטריאנון (Trianon) קרעו מעצמות ה'הסכמה' המנצחות כשני שלישים משטחה של הו' ומסרו לידי שלוש מארבע שכנותיה: רומניה, יוגוסלביה וצ'כוסלובקיה; שטח מאדמתה בבורגנלנד (Burgenland) נמסר לאוסטריה. כשלושה מיליוני הונגרים מתוך 11 מיליונים נמסרו לשלטון מדינות זרות. חוזה טריאנון עורר תגובה אירדנטיסטית לאומנית קיצונית בהו', והיא היתה מניע ראשון במעלה במדיניות הו' בין שתי מלחמות-העולם. מאורע אחר בעל חשיבות מכרעת שבא בעקבות המפלה במלחמת-העולם הראשונה היה הניסיון קצר הימים לכונן בהו' רפובליקה סובייטית (מרס-אוגוסט 1919), הרפובליקה הסובייטית דוכאה בידי הצבא 'הלבן', ומפקדו, האדמירל מיקלוש הורטי, נהיה לעוצר המדינה, שרשמית חזרה והיתה למלוכה, אף שהמעצמות המנצחות התנגדו לשיבת בית הבסבורג למלוכה. במשטרו של הורטי היתה השפעה רבה לאצולה הרמה, זכות הבחירה לפרלמנט היתה מוגבלת ולא היתה חשאית. שכנותיה, רומניה, צ'כוסלובקיה ויוגוסלביה, התקשרו בברית ביניהן בחסות צרפת (ה'הסכמה הקטנה'), ומולן התקרבה הו' לאיטליה של מוסוליני ולפולין של פילסודסקי. הו' נפגעה מאוד במשבר הכלכלי בעולם שהחל ב-1929, והדבר הגביר את כוח היסודות הלאומניים, על חשבון השמרנים המסורתיים, המתונים יחסית. בעלות היטלר לשלטון ב-1933 היתה הו' מעוניינת בברית עם גרמניה, הן משום שראתה בגרמניה שוק טוב למוצרי חקלאותה, הן משום שראתה בה בעלת ברית חזקה במאבק לתיקון הסכם טריאנון, והן בשל הקירבה והאחוזה האידיאולוגית והמדינית בין המשטרים בשתי המדינות, שהיו שוביניסטיים ואותוריטריים. כבר ב-1923 קשר המנהיג הלאומני והאנטישמי דיולה גמבש קשרים עם היטלר. באוקטובר 1932, חודשים מספר לפני עלות היטלר לשלטון בגרמניה, נהיה גמבש לראש-ממשלת הו', והוא חידש את קשריו עם הפיהרר. שיתוף הפעולה בין שתי המדינות החל בתחומי הכלכלה. גרמניה ביקשה להרחיב את האינטרסים שלה במרכז אירופה המזרחית, והו' שקדה למצוא שווקים למוצרי חקלאותה, לא יצא זמן רב וגרמניה תפסה את המקום הראשון בסחר החוץ של הו'. באמצע שנות ה-30 החלו שיקולים מדיניים למלא תפקיד לא פחות מאינטרסים כלכליים בהתקרבות בין שתי המדינות. כוחה הגובר של גרמניה והתנהגותה הנועזת בזירה הבין-לאומית הגבירו את תיאבונה של הו' להחזיר לעצמה את השטחים שנלקחו ממנה ועמם את

בני עמה שנמסרו לשלטון זרים. מ-1937 הציע היטלר להו' את תמיכת גרמניה לתיקון טריטוריאלי, ובתמורה נענתה לו הו' בתחומים מדיניים וכלכליים.

עם סיפוח אוסטריה לגרמניה במרס 1938 (האנשלוס), היתה גרמניה לשכנתה של הו', והשפעתה בה גדלה מאוד. ב-13 במאי 1938, חודשיים אחרי האנשלוס, נהיה בלה אימרדי לראש ממשלת הו'. אימרדי חוקק חוקים אנטי יהודיים חריפים, והגדרת מיהו יהודי שוב לא היתה, כבעבר, על פי קריטריונים דתיים, אלא על פי קריטריונים של מוצא.

ההסכם שהושג בוועידת מינכן בסוף ספטמבר 1938 הוכיח את כדאיות הקשרים עם גרמניה, ובעקבותיו זכתה הו' בחלק מצ'כוסלובקיה, שטח של כ-12,000 קמ"ר. בפברואר 1939 חתמה ממשלתו של הרזן פאל טלקי על 'חוזה האנטי-קומינטרן', שעליו היו חתומות גרמניה, איטליה ויפן, וכעבור שלושה שבועות, ב-15 במרס 1939, שוב יצאה נשכרת מקשריה עם גרמניה, ועם כיבוש צ'כיה בידי היטלר כבשה הו' את קרפטורוס.

הסכם מינכן וכיבוש שארית צ'כיה שיכנעו כמה מדינאים בהו' שב-25 השנים שאחרי כן ימלא ה'ציר' את התפקיד הראשון במעלה באירופה. כנגדם היו מדינאים אחרים, ובכללם העוצר הורטי וראש הממשלה טלקי, שבקרבם עדיין קינן החשש המסורתי מפני גרמניה חזקה, והאכזריות הטבועה במשטר הנאצי החמירה את ההסתייגות ממנו. באפריל 1939 פרשה הו' מחבר-הלאומים, ובמאי נחקק 'חוק היהודים השני', שהרחיב את ההגדרה ה'גזעית' של המונח יהודי וכלל בה גם בני מומרים, ואולם, טלקי ניסה למנוע הזדהות מוחלטת עם גרמניה, ב-1939 לא הצטרף למלחמה לצידה וחתר לשמור על איזון בין שאיפת ארצו להחזיר לעצמה שטחים ובין שאיפתה לשמור על עצמאותה המדינית.

הצלחות הנאצים במלחמה בפולין ובמערב-אירופה חיזקו בקרב מדינאים רבים את האמונה, שכדי להשיג את יעדיהם המדיניים יצטרכו לשתף פעולה עם גרמניה. ואולם, תפיסות מדיניות ישנות, ובהן החשש המסורתי מפני גרמניה והאהדה לפולין, לא נשכחו כליל. בחודשים הראשונים למלחמה נתנה הו' מיקלט ל-100,000 פליטים פולנים, דבר שלא נשא חן בעיני היטלר.

אחת משאיפותיה הגדולות ביותר של הו' היתה להשיב לעצמה את טרנסילוניה, ש-33% מתושביה היו הונגרים וכ-55% רומנים. היטלר, שרצה לשלוט בדרום מזרח אירופה, ביקש להיות השופט העליון הפוסק את גורלו של חבל הארץ ההוא. ביוני 1940 חתמו שרי החוץ של גרמניה ואיטליה, יואכים פון ריבנטרופ והרזן גלאצו צ'נו על הסכם המכונה 'פסק וינה השני'. הפסק הרשה להו' להשתלט על טרנסילוניה הצפונית ו-2,500,000 תושביה. רוב ההונגרים ראו בכך הצלחה במדיניות חוץ.

ואולם טלקי ראה ברור שהו' תיאלץ לשלם עוד מחיר בשביל צפון טרנסילוניה. חלק מן המחיר כבר שולם בעת חתימת הפסק: הו' היתה אמורה להרשות למפלגת 'פולקסבונד'

(Volksbund) הנאצית להיות הנציגה הבלבדית של הפולקסדויטשה בארצה. כעבור זמן קצר הובהר דרך שגריר ה'ו' בברלין, דמה סטיוואי, שעל ה'ו' להשתלב באופן מקיף יותר ב'סדר החדש' של גרמניה. ב-10 באוקטובר 1940 נחתם הסכם שקרא לתיאום הדוק יותר בין ייצור החקלאות של ה'ו' ובין צרכיה של גרמניה. יתר על כן, ב-20 בנובמבר הצטרפה ה'ו' לחוזה המשולש שנחתם בסוף ספטמבר ושאיגד את גרמניה, איטליה ויפן. בכך נחתמה רשמית הברית הצבאית והמדינית של ה'ו' עם גרמניה הנאצית.

גם מבית נעשו ויתורים. המנהיג הקנאי של 'צלב החץ', פרנץ סלשי, שוחרר מהכלא, בוטל האיסור על עובדי השירות הציבורי להצטרף למפלגות קיצוניות והוקמה מפלגה פוליטית חדשה שדבקה במצע הפוליטי הנאצי.

בשנה שאחרי כן הגבירו שלוש החלטות עיקריות במדיניות החוץ את כפיפות האינטרסים של ה'ו' לאינטרסים של גרמניה הנאצית. בדצמבר 1940 חתמה ה'ו' על חוזה 'ידידות נצח' עם יוגוסלביה, שפרט לברית-המועצות היתה שכנתה היחידה שעדיין לא היתה בשליטת היטלר. אך במרס 1941, לאחר ההפיכה הצבאית שערכו כוחות המתנגדים לחוזה המשולש, החליט היטלר לפלוש ליוגוסלביה. הוא הציע להורטי שטחים, אם יסכים להצטרף למלחמה, וההונגרים אכן נענו. עקב זאת התאבד טלקי, וימים מספר אחרי מתקפת הגרמנים שלח ראש הממשלה החדש, לסלו ברדושי, כוחות הונגריים ליוגוסלביה. בתמורה זכתה ה'ו' בשטח שהיה שייך ליוגוסלביה ובו יותר ממיליון תושבים, 36% מהם הונגרים.

ההחלטה החשובה השנייה היתה להצטרף לגרמנים במלחמתם בברית-המועצות. הפגזת מספר ערים הונגריות, הלחץ מצד הצבא הגרמני וההונגרי ותפיסתה המדינית של הממשלה השתלבו יחדיו, וב-26 ביוני 1941 הטילו את האומה אל תוך מלחמה חדשה. בעיקר חששה הממשלה שגרמניה לא תראה בעין יפה את אי הצטרפותה לרומניה ולסלובקיה, שכבר נלחמו בסובייטים.

הצעד הגורלי האחרון היה הכרזת מלחמה על ארצות-הברית בדצמבר 1941. בעקבותיו הכריזה בריטניה מלחמה על ה'ו' ונתקו כל הקשרים החשובים של ה'ו' עם המערב. הכרזת המלחמה על ארצות-הברית באה בעת שה'ציר' נחל את תבוסתו הגדולה הראשונה בברית-המועצות. עד מהרה נמצאה ה'ו' מבודדת ומחוייבת למלחמה ארוכה, ונתונה לחסדי הכפייה ההולכת וגוברת של הנאצים. במקום שותפה נעשתה ה'ו' יותר ויותר לגרורה של גרמניה.

בינואר 1942 לחצו הגרמנים על ההונגרים לשלוח את רוב צבאם לברית-המועצות וההונגרים נענו.

גורמים בצמרת השלטון בה'ו' חשו שברדושי מתרפס יתר על המידה בפני גרמניה, ובמרס 1942 מינה הורטי במקומו לראש ממשלה את מיקלוש קלואי, שמרן שלא היתה לו זיקה אישית או פוליטית לגרמניה. מדיניותו של קלואי היתה זהירה יותר.

עם תבוסת ה'ציר' בסטלינגרד והמפלה בוורונז' (Voronezh) ב-13 בינואר 1943, כאשר הסב הצבא האדום להונגרים 150,000 אבידות מכלל 200,000 החיילים ההונגרים, החל קלואי לפעול לשחרור ה' מברית עם גרמניה הנאצית. ב-1943 שוב לא נשלחו כוחות צבא לחזית בברית-המועצות ונעשו הכנות לאפשר יותר חופש פוליטי מבפנים. נעשו גישושים לשלום עם המערב ובהסכם מוקדם שנחתם בקושטא (איסטנבול) נאמר כי ה' תשנה את עמדתה כאשר יגיעו כוחות בריטיים ואמריקניים לחזית ה'. הגרמנים היו מודעים לשינוי בגישה, אך לא חשו עצמם מחוייבים להתערב כול עוד מילאה ה' את התחייבויותיה הכלכליות וצבאות בריטניה וארצות-הברית היו רחוקים מגבולותיה. ואולם, כבר בספטמבר 1943 הכין המטה הכללי הגרמני תוכנית חלופית לכיבוש ה'. בסוף אותה שנה, כמחווה של רצון טוב לבעלות-הברית, שפטה ה' את הקצינים האחראים לטבח שנערך בינואר 1942 בדלוידיק (Delvidek; איזור בצ'קה שב-1941 נלקח מיוגוסלביה). נעשו גם תוכניות לקדם בברכה את השליחים מארצות-הברית ומבריטניה והורטי אף דרש אישית שכוחות ההונגרים יוצאו מברית-המועצות.

כאשר התקרב הצבא האדום להרי הקרפטים החליט היטלר לפעול נגד ה' וב-18 במרס 1944 הזמין את הורטי לגרמניה והודיע לו על הכיבוש הממשמש ובא. מכיוון שהורטי פחד כי אם לא ייענה תשתתף רומניה בכיבוש ארצו, לא התנגדו ההונגרים לגרמנים. למחרת, ב-19 במרס 1944, נכנס צבא גרמניה לה' ובבדפשט הוקמה ממשלה שנחשבה בעיני הנאצים למהימנה, ובראשה מי שהיה השגריר בברלין, דמה סטיוואי, הורטי עצמו פרש מפעילות ציבורית ו'מומחים' שונים הגיעו מגרמניה כדי להנחות מחדש את ה' בנתיב הפרו-גרמני. ממשלתו של סטיוואי החלה להוציא לפועל את ההנחיות של המיופה-כוח הגרמני אדמונד זמיר. המפלגות האנטי-נאציות פוזרו והמדינאים האנטי-נאצים סולקו. לאחר היסוסים גייסה הממשלה 300,000 חיילים בניסיון לבלום את התקדמות הצבא האדום, שהיה פחות מ-100 ק"מ מגבול ה'.

באוגוסט מינה הורטי את הגנרל גזה לקטוש לראש ממשלה במקום סטיוואי. ממשלתו של לקטוש חזרה למדיניות הקודמת של חיפוש דרך לפרוש מן המלחמה. מצב הדברים הסתבר עקב הצלחת רומניה בסוף אותו חודש להשתחרר מקשריה עם גרמניה ולעבור לצד אויביה. הדבר עודד את הכוחות האנטי-גרמניים בה', אך גם החמיר את מעמדה הדיפלומטי וגרם שקרבות ניטשו על אדמתה. ב-1 באוקטובר 1944, לאחר כמה נסיונות כושלים לחלץ את ה' מן המלחמה במגעים עם בעלות-הברית בלבד, הגיעה למוסקווה משלחת שביתת-נשק הונגרית חשאית. הושג הסכם ראשוני, ועל פיו אמורה היתה ה' לוותר על שטחים שזכתה בהם עקב בריתה עם גרמניה ולהילחם בנאצים.

ב-15 באוקטובר 1944 החליט הורטי להוציא לפועל את תוכניתו ולעבור לצד בעלות-הברית. ההכרזה על כך אכן ניתנה, אך הגרמנים סיכלו את צעדיו של הורטי, אסרו את בנו ואיימו

להוציאו להורג אם תפר הו' את בריתה עמהם. הורטי נתפס ונשלח למעצר בגרמניה, ובמקומו מינו הגרמנים את מנהיג 'צלב החץ', פרנץ סלשי, ואנשי 'צלב החץ' השתלטו על עמדות אסטרטגיות ברחבי המדינה. תוהו ובוהו השתרר בהו'. 'צלב החץ' שלט בדרכי טרור, שוד, ביזה ורצח. סלשי הבטיח לשלוח 1,500,000 חיילים לחזית נגד הסובייטים ולשם כך תיכנן לגייס לצבא או לגדודי העבודה את כול הגברים והנשים בני 12 עד 70. הנאצים וממשלת סלשי הציעו לנקוט במדיניות האדמה החרוכה. בתי חרושת פורקו ונשלחו לגרמניה ועמהם בעלי חיים. קרונות רבים ויתרות זהב וכסף בבנק הלאומי של הו' נשלחו גם הם לגרמניה. האוכלוסייה נצטוותה לסגת עם הכוחות הפשיסטיים אל עבר גרמניה. כל מה שלא ניתן היה לשלוח לגרמניה נידון להרס. בנובמבר הועברו אסירים מדיניים לידי הנאצים, הללו שלחו אותם למחנות ריכוז ובהם נספו רובם.

כאשר כבש הצבא האדום את הו' עברו יחידות צבא מעטות אל הסובייטים ורבבות הונגרים אחרים השתמטו מהשירות וערקו מן הצבא. לפיכך פקד סלשי לערוך משפטים מהירים והוצאות להורג. בנובמבר, כאשר השתלטו הסובייטים על שני שלישים מהמדינה, התרבו הסימנים של התנגדות פעילה. 'החזית המדיארית', שהוקמה במאי בהנהגתו של הסוציל-דמוקרט ארפד סקשיטש, וועד השחרור, בראשותם של אנדרה בצ'י-ז'ילינסקי וגנרל-לויטננט (רב אלוף) ינוש קיש תיכננו התנגדות חמושה, אך לפני שהצליחו לפעול נתפסו בצ'י-ז'ילינסקי וקיש בידי 'צלב החץ' והוצאו להורג. בקרפטים לחמה חטיבת רקוצי (Rakoczi) בגרמנים וקבוצת פטפי (Petofi) לחמה בהם בסלובקיה. עוד יחידות מחתרת קטנות, כגון סיר, מרוט ולצי (Laci, Szir, Marot) עשו פעולות חבלה בעיר הבירה. קבוצות דומות פעלו בהרי ביק ובקוני (Bukk, Bakony). אך כללית היתה ההתנגדות החמושה שולית גם בשלב המאוחר ההוא.

בינואר 1945 הושגה שביתת נשק בין הו' לברית-המועצות. ב-17 בינואר נפלה פשט בידי הצבא האדום וכעבור פחות מחודש נפלה בודה. ב-4 באפריל 1945 גורשו אחרוני הגרמנים מאדמת הו'.